

Tommi Mertanen

Voima ja kunnia. Suomen ja Saksan voimistelumaaottelut 1935–1940 (ref.)

Suomen ja kansallissosialistiseksi vuonna 1933 muuttuneen Saksan poliittiset suhteet kärsivät monista ongelmista 1930-luvulla. Suomalaiset suhtautuivat kansallissosialismiin vaihtelevasti ja kansalaisten mielipiteet Hitlerin Saksaa kohtaan pysyivät jakautuneina koko 1930-luvun ajan. Vaikka maiden poliittiset suhteet eivät olleet parhaat mahdolliset, toimivat kulttuurisuhteet sitäkin paremmin. Kiinnostus suomalaista kulttuuria ja sivistystä kohtaan oli Saksassa suuri ja useilla eri taiteenaloilla saatiin aikaan toimivat suhteet maiden välillä. Kiinteimmäksi vaihto kehittyi kirjallisuudessa ja musiikissa. Innostus Suomea kohtaan ei kuitenkaan rajoittunut ainoastaan kulttuuriin vaan tiiviit yhteydet muodostettiin myös urheilun saralla.

Tässä artikkelissa tarkastellaan Suomen ja Saksan välisiä 1930–1940-luvulla käytyjä voimistelumaaotteluita. Voimistelussa kontaktit muodostuivat säännöllisiksi ja ne varmistettiin erillisellä sopimuksella. Maaotteluita oli määrä käydä vuosittain – vuoron perään molemmissa maissa. Urheiluvaihdon merkityksestä kertoo se, että suomalaislehdet seurasivat tiiviisti voimistelujoukkueiden edesottamuksia ja tulokset uutisoitiin

näyttävästi etusivulla. Maaotteluita käsitellään tässä sekä poliittisina että nationalistisina tapahtumina. Artikkelin lähteenä on sanoma- ja aikakauslehtien lisäksi käytetty ulkoasiainministeriön asiakirjoja sekä Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton toimintakertomuksiin liitettyjä Suomen Voimisteluliiton toimintakertomuksia.

Urheilu Saksassa ja Suomessa

Kansallissosialismiin olennaisena osana kuulunut rotuoppi liitettiin Saksassa sekä ulkopoliittikkaan että muiden maiden kanssa ylläpidettyihin kulttuurisuhteisiin. Erityisesti tämä näkyi yhteyksissä Pohjoismaihin. Kansallissosialistit ihailivat arjalaisen rodun alaryhmää, skandinaavien edustamaksi miellettyä ”pohjoista rotua”. Kolmannessa valtakunnassa harjoitetun rotuopin mukaan saksalaisetkin kuuluivat pohjoiseen rotuun, jota pidettiin ylivertaisena muun muassa eteläiseen ja itäiseen rotuun nähden.

Käsitykseen pohjoisesta rodusta liittyi läheisesti ”pohjoinen ajatus” (der Nordische Gedanke), mikä tarkoitti saksalaisten ja skandinaavien yhteenkuuluvuutta yhteisen verenperinnön ja rodun vuoksi. Vaikka pohjoinen ajatus oli saksalaisille myytti, jolle ei ollut todellista tieteellistä näyttöä, halusi Hitlerin Saksa silti pystyttää kulttuurinsa sen perustalle. Pohjoisella ajatuksella oli saksalaiselle kulttuurisuuntaukselle käytännöllinen merkitys, joka ei riippunut ajatuksen tieteellisestä kestävydestä tai kestävämmyydestä.¹ Sen perusteella uskottiin voitavan helpommin lähestyä Pohjoismaita ja siten lähentää niitä uuteen Saksaan. Poliittisten kontaktien lisäksi myös kulttuuri- ja urheilusuhteet valjastettiin Saksassa ajamaan samaa päämäärää. Ja saksalainen propaganda myös näkyi selvästi erilaisten tapahtumien yhteydessä.

Kulttuurisen kanssakäymisen ohella Suomen ja Saksan urheilusuhteet muodostuivat 1930-luvulla vilkkaiksi. Tilanne muuttui edelliseen vuosikymmeneen verrattuna radikaalisti, sillä Weimarin tasavallan aikana kosketukset urheilussa olivat olleet heikot. Saksa ei tuolloin ollut samalla tavoin kilpaurheiluun suuntautunut kuin Suomi, missä myös tunnettiin tiettyjä epäluuloja Weimarin tasavaltaa kohtaan.

Kansallissosialistien valtaannousu vuonna 1933 muutti kaiken. Elinvoimainen työväen urheiluliike lakkautettiin ja sen omaisuus takavari-koitiin valtiolle. Muut urheiluseurat saivat jatkaa toimintaansa, mikäli alistuivat uuteen järjestelmään ja karkottivat juutalaiset urheilijat riveistään. Vuonna 1934 porvarillisetkin urheiluliitot ja keskusjärjestöt lakkautettiin ja seurat alistettiin tuolloin perustetulle uudelle keskusjärjestölle, Saksan liikunnan valtakunnanliitolle (Deutscher Reichsbund für Leibesübungen), jota johti Hitlerin nimittämä valtakunnanurheilujohdaja Hans von Tschammer und Osten. Vuonna 1938 liitto muutettiin Kansallissosialistiseksi liikunnan valtakunnanliitoksi (Nationalsozialistischer Reichsbund für Leibesübungen) ja se alistettiin kansallissosialistiselle puolueelle. Organisaatio sai hoitaakseen kaikki Saksan kansainväliset urheilusuhteet. Valtakunnanliiton perustamisen jälkeen urheilijoiden katsottiin kilpailevan enemmän ”Saksan asialla” kuin yksityisinä kilpailijoina entisaikojen tapaan.

Urheilulla oli Kolmannessa valtakunnassa erikoinen merkitys. Hitler oli kohottanut ihanteeksi mielikuvan terveestä voimaihmisestä, joten ruumiillinen kunto nähtiin kansakunnan keskeisenä velvollisuutena. Päämäärinä olivat kansanterveys, toiminta yhteisön puolesta, voimantunne, sotilaallisesti taisteleva asenne sekä rotupuhtaus. Hitler halusi koota voimat toteuttamaan valtavia ulkopoliittisia tavoitteita, joiden saavuttamiseksi hän oli valmis sotaan. Siksi myös urheilutoimintaan piti ujuttaa miesten sotaista kuntoa ja taistelutahtoa kohottavia elementtejä. Näitä oli löydettävissä erityisesti voimistelusta. Sekä SA- että SS-järjestöt harjoittivat liikuntaa, minkä lisäksi ammattijärjestöjen korvikkeeksi perustettu Saksan työrintama organisoi Kraft durch Freude -vapaa-ai-ka- ja virkistysorganisaation, joka edisti työntekijöiden kansanomaista ja vapaamuotoista massaurheilua. Toisin sanoen urheilu valjastettiin kansakunnan politiikan ja nationalismin palvelukseen. Urheilusta tuli Saksassa kesästä 1933 lähtien osa virallista propagandakoneistoa, sillä tuolloin ulkomaille suuntautunut urheiluvaihto siirrettiin valistustoiminnan, taidenäyttelyiden ja elokuvavaihdon ohella ulkoministeriöstä propagandaministeriön vastuulle.²

Samoin kuin Kolmannessa valtakunnassa oli urheilulla myös 1920–1930-luvun Suomessa merkittävä asema. Urheilua pidettiin yhtenä uuden aikakauden merkeistä. Ihminen kehitti ja sivisti itseään, toi-

sin sanoen teki itsestään silloisin käsittein modernin. Urheilun yhteisten sääntöjen, mitattavuuden ja täsmällisyyden katsottiin sopeuttavan suomalaisia toimimaan nykyaikaisessa yhteiskunnassa. Vaikka valtion tuki urheilulle oli vähäistä, eikä urheilua valjastettu yhtä selvästi propagandavaltiksi kuin Hitlerin Saksassa, pyrittiin suomalaisten urheilumenestystä hyödyntämään parhain mahdollisin keinoin. Valtiovalta käytti urheilusaavutuksia hyväkseen kansallista identiteettiä rakennettaessa ja urheilusankarit kohotettiin kansakunnan kaapin päälle. Toisin sanoen myös Suomessa urheilu otettiin nationalismin rakennuspuuksi.

Nationalismi eli voimakauttaan Euroopassa 1920–1930-luvulla. Suomessa urheilu vakiinnutti asemansa 1920-luvulla keskeisenä kansallisen identiteetin muovaajana ja säilyttäjänä. Itsenäisyys oli saatu, mikä vahvisti nationalismia entisestään. Urheilumenestys koettiin Suomessa kansalliseksi, ei vain yksilölliseksi voitoksi. Sen uskottiin yhdistävän kansaa katkeran sisällissodan jälkeen. Valkoinen Suomi korosti urheilun merkitystä itsenäisyysliikkeessä ja kansakunnan voiman osoituksena. Urheilua verrattiin 1920–1930-luvulla yleisesti sotaan ilman aseita, ja kilpaurheilu tarjosi keinon rakentaa kansallista identiteettiä.

Suomalainen nationalismi oli sitoutunut tiukasti valtioon, mikä korosti kansalaistoiminnan merkitystä. Joistakin herättämistään epäilyistä huolimatta urheilu lavensi oleellisesti suomalaisten nationalistien käytössä ollutta keinovalikoimaa tarjoamalla laajoja kansalaisjoukkoja kiinnostavan kulttuurimuodon. Oleellista kehityksessä oli aikaisempaa laajempien nuorten miesten joukkojen, ja voimistelun kautta myös naisten, tavoittaminen.³

Nationalistit olivat ottaneet voimistelun palvelukseensa useissa maissa jo 1800-luvulla. Nationalismin katsottiin ilmenevän voimistelijoiden joukkovoimassa sekä heidän mukautumisessaan kuriin itseään suuremman päämäärän hyväksi. Suomessa voimisteluliikkeen tehtävänä oli aluksi toimia kansallisena herättäjänä ja myöhemmin Suomen sotaväen lakkauttamisen jälkeen maanpuolustustahdon ylläpitäjänä. Suomessa urheilulla oli suuri merkitys 1920–1930-luvulla siksi, että se nähtiin osana maanpuolustusta – hyvä urheilija olisi myös hyvä sotilas. Liikuntakasvatuksen uskottiin edistävän puolustusvalmiutta. Voimistelulle annettiin oma merkityksensä, koska sen katsottiin edistävän hyvän sotilaan tarvitsemia fyysisiä taitoja. Siksi se haluttiin liittää osaksi armeijakoulu-

tusta. Armeijalla toisaalta nähtiin olevan oma vastuunsa urheiluinnostuksen levittämisessä kansalaisiin. Voimistelulla oli myös laajempi yhteiskunnallinen tehtävä: kasvattaa harrastajistaan hyviä ja mallikelpoisia kansalaisia. Naisvoimistelussa lisänä oli myös hygieniakasvatus sekä henkilökohtainen terveydenhoito. Voimistelu nähtiin siten terveellisen elämäntavan ja osin myös kauneuden ilmentymänä.⁴ Samoja päämääriä sille oli asetettu muuallakin, myös Hitlerin Saksassa.

Eikä urheilua nostettu Suomessa suotta jalustalle. Olympiamenestystä tarkasteltaessa Suomi oli 1930-luvun puoliväliin tultaessa maailman parhaita urheilumaita. Vuosina 1908–1936 Suomi keräsi olympialaisista yhteensä 198 mitalia, 7,4 prosenttia kaikista jaossa olleista. Mitalitilastossa se toi neljännen sijan, edellä olivat vain Yhdysvallat, Iso-Britannia ja Ruotsi. Saksa oli Suomen takana viidentenä. Suhteutettaessa mitalit maiden asukaslukuun Suomi oli täysin ylivoimainen. Eniten mitaleita Suomelle oli kertynyt yleisurheilusta (41,4 %) ja painista (30,8 %). Kolmanneksi eniten menestystä oli tullut voimistelusta, joka oli tuottanut viisi prosenttia mitaleista. Olympiatilastoissa Suomi oli kuudenneksi paras voimistelumaa.⁵

Saadun menestyksen perusteella urheilun merkitys nuoren kansakunnan tunnetuksi tekemiseksi oli itsestään selvä. Urheilu- ja voimistelukunto nähtiin todisteena kansallisesta elinvoimasta. Muulle maailmalle vähämerkityksinen Suomi löysi oman suuruutensa kansainvälisiltä urheilukentiltä. Samalla voitiin todistella Suomen kuuluvan läntiseen kulttuuripiiriin, olihan urheilu erityisen suosittua juuri länsimaissa.

Suomen urheilumenestys huomattiin ulkomailla, etenkin uudessa Saksassa. Berliinin lähetystön attasea Ville Niskanen valitteli elokuussa 1933 lehdistökatsauksessaan, ettei Suomea koskevia uutisia juuri Saksan lehdissä näkynyt. Mutta oli ”kuitenkin yksi valopilkku tässä muuten tymeässä kuvassa, nimittäin urheiluelämämme. Sen merkkitapauksia koskevat uutiset, pienimmätkin pyräykset kerrotaan kymmenissä Saksan lehdissä, mutta merkillistä kyllä, pääasiallisesti vähempiarvoisissa maaseutujulkaisuissa.” Suomen urheilutapahtumat uutisoitiin asiallisen myönteisesti, ja Niskasen mukaan maa mainittiin yleensä urheilun huomattavimpana suurvaltana Euroopassa.

Vastaavasti Berliinin-lähettiläs Arne Wuorimaa tunnisti urheilun merkityksen saksalaisille. Raportissaan maaliskuussa 1934 hän totesi

saksalaisten pitävän Suomea ”voimakkaana kansallishengen elähdyttämänä, esimerkillisenä maana, joka on pystynyt huolimatta ruotsalaisesta ja venäläisestä vallanalaisuudesta säilyttämään kaikkia puhtaasti kansalliset ominaisuutensa, että sillä on kansallista voimaa (Urkraft). Urheilulliset saavutuksemme ovat myös osaltaan tätä kunnioitusta Suomea kohtaan ylläpitäneet. [...] Mahdollisuudet propagandan tekoon kulttuurimme, turismin, urheilun y.m. hyväksi ovat mitä parhaat, mikäli niitä halutaan käyttää hyväksi.” Ulkoministeriö hyödynsikin erinomaisesti urheilumenestystä propagandavalttina ulkomailla onnistuen varsin hyvin – esimerkiksi 1930-luvulla Kiinassa Suomesta tiedettiin lähinnä urheiluun liittyviä asioita.⁶

Sopimus maaotteluista

Ensi kontaktit Kolmannen valtakunnan urheiluelämään saatiin pian kansallissosialistien valtaannousun jälkeen, kun saksalaiset ehdottivat yleisurheilumaaottelua vuodelle 1933. Suomalaiset kieltäytyivät, eivät poliittisista syistä, vaan samalle vuodelle oli jo aiemmin sovittu maaottelut sekä Ranskan että Norjan kanssa. Urheilusuhteisiin Hitlerin valtaannousu ei liiemmin vaikuttanut, sillä pääasiallisesti Suomessa katsottiin Saksan kehityksen olevan sen sisäisen asian. Niinpä vuonna 1934 Suomen Urheiluliitto teki saksalaisten aloitteesta sopimuksen maiden välisestä yleisurheilumaaotteluista, joista tuli korvike lakkautuneille Ruotsi-otteluille. Samana vuonna Suomi otteli yleisurheilussa myös Norjaa ja Viroa vastaan. Maaottelut Ruotsin kanssa jatkuivat vasta vuonna 1939.⁷

Yleisurheilun tavoin myös toisessa suomalaisten menetyksissä, voimistelussa, etsittiin määrätietoisesti maaottelukontakteja. Kansainvälinen kiinnostus suomalaista voimistelua kohtaan oli herännyt 1930-luvun taitteessa meikäläisten menestyttyä kansainvälisissä kisoissa. Pitääkseen kiinnostusta yllä sekä solmiakseen kontakteja, Suomen voimisteluliitto lisäsi kansainvälistä toimintaansa. Niinpä Los Angelesin olympiamatkan yhteydessä annettiin näytöksiä New Yorkissa, minkä ohella suomalaisvoimistelijat esiintyivät Prahassa ja Varsovassa. Los Angelesista tuomisina oli viisi voimistelumitalia. Yhteyksiä käynnisteltiin samoihin aikoihin myös Ruotsiin ja Tanskaan.⁸

Maaottelusopimukseen Saksan kanssa johtanut kehitys sai alkunsa vuoden 1931 Viron voimistelujuhlista, jonne suomalaiset oli kutsuttu. Juhlat jäivät lopulta pitämättä ja tarkoitukseen varatut määrärahat käytämättä. Niinpä voimisteluväellä heräsi ajatus joukkueen lähettämisestä Venetsian voimistelujuhliin, sillä ”jaostojohtokunta” piti ”välttämättömänä poikaimme osallistumista ulkomaisiin kilpailuihin, jotta voitaisiin maamme voimistelu tehdä tunnetuksi ulkomailla ja siten saada parempi yhteys suurimpiin voimistelumaihin.” Menestys Venetsiassa oli erinomainen meikäläisten voittaessa kilpailut kaikilla muilla telineillä paitsi renkailla.⁹

Menestyksen seurauksena suomalaiset ryhtyivät neuvottelemaan Italian voimisteluliiton kanssa vuotuisten voimistelumaaottelujen pitämisestä vuoroin kummassakin maassa. Keskustelut etenivät hyvin ja ensimmäinen ottelu piti kisata maaliskuussa 1932. Vähän ennen kisoja Italian liitto kuitenkin ilmoitti esteestä. Takaisku ei lannistanut suomalaisia, vaan voimisteluväki uskoi, että maaottelut saataisiin käyntiin vielä vuoden 1932 aikana. Koska suomalaisten oli määrä vieraillla Italiassa joka toinen vuosi, heräsi loppuvuodesta 1931 ajatus, että paluumatkalla Italiasta vierailtaisiin maaottelun merkeissä myös Unkarissa. Asiaa tiedusteltiin Unkarin voimisteluliitolta, mutta vastausta ei vuoden 1931 aikana kuulunut.¹⁰

Maaotteluiden käynnistämisestä italialaisten kanssa neuvoteltiin useasti vuoden 1932 alussa. Ottelu näytti toteutuvan, mutta Los Angelesin olympialaisten jälkeen Italian liitto ilmoitti, ettei sillä olympiamatkan vuoksi ollut varaa järjestää maaotteluita. Niinpä ajatuksesta oli toistaiseksi luovuttava. Sen sijaan Unkarin liiton kanssa päästiin jo samana vuonna sopimukseen vuotuisten maaotteluiden järjestämisestä. Ensimmäinen voimistelumaaottelu pidettiin vuonna 1933. Kyse oli merkittävästä avauksesta, sillä Unkari oli Los Angelesin olympialaisten kolmanneksi menestynein voimistelumaa Yhdysvaltain ja Italian jälkeen.¹¹

Italia-hankkeen rauettua tehtiin eräänlaisena korvikkeena vuoden 1932 lopulla Saksan voimisteluliitolle ehdotus maaottelusta. Neuvotteiluissa päästiin seuraavana vuonna niin pitkälle, että ottelua koskeva sopimus lähetettiin Saksan voimisteluliiton hyväksyttäväksi. Ehdotuksen mukaan kisa olisi suoritettu kaksipäiväisenä samoilla perusteilla kuin

Unkari–Suomi-maaottelukin. Saksan voimisteluliitto hyväksyi periaatteessa maaotteluvaihdon aloittamisen, mutta lopullista sopimusta ei vuonna 1933 saatu allekirjoitettua.¹²

Keväällä 1934 Suomen voimisteluliitto käynnisti neuvottelut saksalaisen veljesliittonsa kanssa uudelleen. Ensi alkuun ne etenivät jälleen suotuisasti ja niissä päästiin jo varsin lähelle yhteisymmärrystä. Sitten neuvotteluissa otettiin tauko ja osapuolet sopivat päättävänsä lopullisesta sanamuodosta voimistelun maailmanmestaruuskisojen yhteydessä Budapestissä myöhemmin samana vuonna. Kun suomalaiset kisojen aikana ottivat asian saksalaisten kanssa esille, ei Saksan liiton ylivalmentaja, professori Martin Schneider enää yllättäen suostunutkaan jatkamaan neuvotteluja. Mitään syytä saksalainen ei yhteyden katkeamiselle ilmoittanut, ja niin lopullinen sopimus jäi jälleen syntymättä.¹³

Koska ulkomaisten kontaktien lisääminen oli asetettu voimisteluliitossa päämääräksi, eivät suomalaiset antaneet periksi. Jo alkuvuodesta 1935 liitto ryhtyi uudelleen ajamaan maiden välisiä maaotteluita suomalaisvoimistelijoiden hyvän kansainvälisen menestyksen perusteella. Huhtikuussa Saksan liiton ylivalmentaja Schneider ilmoitti omat ehtonsa sopimuksen aikaansaamiseksi. Maajoukkueeseen kuuluisi kahdeksan voimistelijaa, joista mieskohtaisen kilpailun lopputulosten mukaan kummankin maan kuuden parhaan tulos huomioitiin joukkuetulosta laskettaessa. Jokainen voimistelija suoritti yhden omavalintaisen liikkeen kullakin telineellä sekä lisäksi yhden omavalintaisen vapaaliikkeen. Vuorovuosina ottelun järjestävän maan liiton oli myös suoritettava matkakulut matkustavalle joukkueelle kokonaisuudessaan.

Voimisteluliitto hyväksyi Schneiderin ehdot ja sopimus allekirjoitettiin toukokuussa 1935. Ensimmäisen ottelun isännäksi määrättiin Suomi. Kilpailu käytiin Helsingin Messuhallissa jo saman vuoden marraskuussa. Sopimukseen kuului, että järjestävä liitto sai itse määrätä kilpailupaikan.¹⁴

Suomen joukkueen karsinnat järjestettiin lokakuussa Viipurissa. Ohjelmalla oli vuoden 1936 olympialaisten ohjelma pakollisine ja omavalintaisine liikkeineen kaikilla kilpailutelineillä, hyppyissä ja vapaaliikkeissä. Karsintojen perusteella joukkueeseen valittiin Martti Uosikkinen, Ilmari Pakarinen, Einari Teräsvirta, Heikki Savolainen, Mauri Noroma sekä Esa Seeste. Viisi ensin mainittua olivat olleet voittamassa joukkueprons-

sia Los Angelesin olympialaisissa. Joukkuetta täydennettiin vielä Hämeenlinnan karsintojen jälkeen Aleksanteri (Ale) Saarvalalla ja Eino Tukiaisella. Savolaisen loukattua kätensä hänet korvasi maaottelussa Reino Kuitto. Joukkueen johtajaksi valittiin liiton valmentaja Yrjö Nykänen. Saksan joukkueessa voimistelivat Franz Beckert, Konrad Frey, Alfred Müller, Heinz Sandrock, Alfred Schwarzmann, Innozenz Stangl, Walter Steffens sekä Ernst Winter. Joukkueen johtajana oli itseoikeutetusti liiton ylivalmentaja Martin Schneider.¹⁵ Myös Saksan joukkue oli kivikova, vaikkei sen jäsenillä vielä arvokisamenestystä ollutkaan. Berliinin olympialaisista sitä kuitenkin kertyi kaikille. Molemmilla mailla oli siten mukana parhaat voimistelijansa. Eikä ihme, sillä Saksassa maaottelun puhuttiin ratkaisevan sen, kumpi maa oli maailman paras voimistelussa.

Maaottelusta muodostui juhlava tapahtuma, sillä Suomen voimisteluliitto vietti sen yhteydessä 25-vuotisjuhliaan. Ennen koitosta joukkueet laskivat seppeleet Helsingin sankarihaudoilla, ja kisojen avajaisissa Ylioppilaskunnan laulajat esitti maiden kansallislaulut täyteen myydyssä Messuhallissa. Itse kamppailusta muodostui tasainen ja se päättyi monien yllätykseksi Suomen parin pisteen voittoon. Suomalaislehdet riemuitsivat voitosta ja esimerkiksi *Uusi Suomi* uutisoi sen seuraavana päivänä etusivullaan. Voiton ansiosta voimisteluliitto sai seuraavaan otteluun saakka haltuunsa Suomen Osuuskauppojen Keskuskunnan maaottelun voittajalle lahjoittaman kiertopalkinnon.¹⁶

Kisaa seuranneena päivänä järjestettiin Kansallisteatterissa voimisteluliiton 25-vuotisjuhla, jossa molemmat joukkueet esiintyivät näytösluontoisesti. Juhlan merkittävyyttä korostivat nimekkäät vieraat, kuten pääministeri T.M. Kivimäki, ulkoministeri Antti Hackzell sekä Saksan Helsingin-lähettiläs Wipert von Blücher. Saksalaisvoimistelijat olivat ilmeisesti jännittäneet edellispäivän taistoa, sillä monien paikalla olleiden mukaan he voimistelivat näytöksessä paremmin kuin itse kilpailussa. Näytöksen jälkeen vieraille tarjottiin illallinen hotelli Tornissa. Tilaisuudessa myönnettiin liiton kunniamerkkejä ja Saksan joukkueen johtaja Martin Schneiderille annettiin Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton ansiomerkki. Juhlallisuuksien jälkeen maajoukkueet jakaantuivat kahtia, toisen osan osallistuessa Tampereen Voimistelijain voimistelunäytökseen ja toisen matkatessa Viipuriin. Molemmat tilaisuudet myytiin loppuun.¹⁷

Jo ensimmäinen maaottelu osoitti, että niissä oli urheilun lisäksi kyse myös nationalismista. Tätä korosti jo Suomen voimisteluliiton tietoinen pyrkimys viedä suomalaista voimisteluojaamista näytteille ulkomaille, koska sen uskottiin olevan hyvää mainosta maalle ja urheilulle. Sama voidaan todeta myös saksalaisten tokaisusta parhaasta voimistelumaasta. Lisäksi kansallistuntoa voimistivat esillä olleet symbolit, kuten liput ja kansallislaulut. Ottelun saama mediahuomio varmisti viestin perille menon.¹⁸

Pienen Suomen voitto suuresta Saksasta herätti huomiota myös muissa voimistelun suurmaissa, ja Italian voimisteluliitto uudisti aloitteen vuotuisesta maaottelusta. Siten suomalaisten toive kansainvälisestä kiinnostuksesta oli täyttynyt. Suomessa ehdotukseen suhtauduttiin myönteisesti ja sopimusluonnos lähetettiin italialaisille. Italiassa tuolloin vallinnut poliittinen tilanne kuitenkin pakotti maan voimisteluliiton jälleen luopumaan maaotteluaikeista, ja asia jäi avoimeksi. Kun hanke ei edennyt, otti Suomen voimisteluliitto yhteyttä Sveitsin liittoon. Vuoden 1936 olympiavalmennus sekä Sveitsin vuoden 1936 suuret voimistelujuhlat olivat kuitenkin maaotteluiden järjestämisen esteenä, joten tämäkin hanke raukesi.

Kamppailu Hampurissa

Urheiluvuotta 1936 leimasi lähinnä yksi tapahtuma, Berliinin olympiakisat. Vaikka voimistelumaaottelu jäi olympialaisten vuoksi pitämättä, sai suomalainen urheilu silti Saksassa paljon huomiota osakseen. Esimerkiksi juoksijalegenda Paavo Nurmi oli kutsuttu kunniavieraksi ja häntä vastassa oli Saksassa todellinen väentungos. Kisat olivat kuitenkin suomalaisittain menestys, sillä maa sijoittui mitalitilastossa viidenneksi. Kultamitaleja kertyi kahdeksan. Paras maa Berliinissä oli Saksa. Vaikka Berliinin menestyksestä suomalaisittain muistettaneen parhaiten kolmoisvoitto 10 000 metrillä, myös suomalaisvoimistelijat menestyivät erinomaisesti. Suomi oli voimistelun neljänneksi paras maa kahdella mitalillaan: Ale Saarvala voitti kultaa rekiltä, minkä lisäksi joukkuepronssi tuli Suomeen. Voimistelussakin paras maa oli Saksa yhteensä 13 mitalilla, joista kuusi oli kultaista. Yksi niistä oli joukkuemestaruus. Saksa oli

kotikisoissaan suorastaan murskaava, sillä se keräsi miltei puolet jaossa olleista 28 voimistelumitalista. Toiseksi paras voimistelumaa oli Sveitsi ennen Tšekkoslovakiaa. Olympialaisten jälkeen Suomen joukkue esiintyi Stettinissä sekä Bremenissä yhdessä saksalaisten voimistelijoiden kanssa.¹⁹

Meikäläisittäin suurimman huomion Berliinissä saksalaisilta keräsi kuitenkin kisojen näytösohjelmassa esiintynyt naisvoimistelujoukkue, joka sai kunnian vierailta sekä propagandaministeri Joseph Goebbelsin että itse Adolf Hitlerin vastaanotoilla. Samalla Johtaja lausui tunnustuksen pienen Suomen hyvälle kisamenestykselle. Berliinissä suomalaiset pyysivät saksalaista naisvoimistelujoukkuetta vastavierailulle Suomeen. Saksalaiset toteuttivat vihdoinkin pyynnön esiintyessään kesäkuussa 1938 SVUL:n suurkisoissa Helsingissä. Saksattaret eivät olleet suurkisojen ainoita ulkomaalaisvieraita, sillä joukkueita saapui monista Euroopan maista, kaukaisimmat aina Yhdysvalloista saakka. Myös aikakauden naisvoimistelulla oli nationalistiset lähtökohtansa: naisten ei odotettu tuovan Suomelle mainetta kilpaurheilulla vaan nimenomaan kansainvälisillä voimistelunäytöksillä. Tässä mielessä Berliinin-matka onnistui erinomaisesti.²⁰

Alun perin toinen Suomen ja Saksan voimistelumaaottelu oli suunniteltu järjestettäväksi vuonna 1936 Saksassa, mutta Berliinin olympialaisten vuoksi siitä luovuttiin. Maaliskuussa 1937 oteltiin vihdoinkin Hampurin Hanseatenhallissa.

Koska tapahtumaa koskevat järjestelyt hoidettiin pelkästään maiden urheiluliittojen kesken, jäi Suomen ulkoministeriö asian käsittelyssä sivuraiteelle. Vasta kuukausi ennen ottelua Suomen Hampurin-pääkonsuli Evald Gyllenbögel kuuli siitä ja lähetti ulkoministeriölle saman tien katkeransävyisen kirjeen. Gyllenbögel paheksui, ettei ollut kuullut otte-
lusta mitään, vaan oli joutunut turvautumaan paikallisiin sanomalehtiin. Asia ihmetytti häntä etenkin siksi, että lehdistä hän oli saanut lukea Suomen Hampurin-konsulaatin järjestävän suomalaisvieraille vastaanoton maaottelun kunniaksi. Gyllenbögel kauhisteli myös maaottelun ajankohtaa, sillä kilpailupäivä 26.3. oli pitkäperjantai, jolloin urheilukisoja ei sopinut hänen mielestään järjestää. Hän epäili päivämäärää saksalaisten valitsemaksi, heitä kun eivät uuden järjestelmän aikana kirkolliset juhlat haitanneet.

Gyllenbögelin vuodatus kantautui myös voimisteluliiton tietoon. Liitto lähetti pääkonsulille vastineensa, jossa totesi sopineensa saksalaisten kanssa siitä, että ottelu voitiin järjestää pitkänäperjantaina – alun perin se oli määrä järjestää pääsiäissunnuntaina. Saksalaiset kuitenkin uskoivat saavansa paremmat lipputulot, mikäli kilpailu pidettäisiin perjantaina. Samalla voimisteluliitto pahoitteli saksalaisten konsulille aiheuttamaa mielipahaa, sillä se luuli, että saksalaiset olivat sopineet tapaamisesta konsulaatin kanssa. Koska näin ei ollut, ilmoitti liitto yksikantaan Gyllenbögelle, ettei sen delegaatio tapaisi tätä ollenkaan, jottei matkasta olisi konsulille mitään harmia. Konsuli Gyllenbögel ilmoitti kuitenkin liitolle olevansa valmis esittelemään suomalaisurheilijat Hampurin paikallisjohtajille sekä ottamaan heidät vastaan ottelua edeltävänä päivänä, mikäli hän ennätti nämä sitä ennen tavata.²¹

Ottelusta muodostui tälläkin kertaa tasainen. Suomea edustivat Savolainen, Pakarinen, Saarvala, Uosikkinen, Tukiainen, Seeste, Noroma sekä Kuitto ja Saksaa Frey, Stangl, Steffens, Beckert, Müller, G. Schmelzer, Matthias Volz sekä H. Pludra. Suomalaiset olivat Teräsvirtaa lukuun ottamatta olleet voittamassa joukkuepronssia Berliinin voimistelussa, saksalaisista puolestaan muut paitsi Müller, Schmelzer ja Pludra olivat joukkuekisan olympiavoittajia. Mukana oli siis jälleen terävin kärki. Yli 15 000 katsojaa sai todistaa isäntämaan muutaman pisteen voittoa. Henkilökohtaisesti parhaat pisteet keräsivät Savolainen ja Frey.²²

Kilpailun jälkeen joukkueet jakaantuivat edellisen maaottelun tavoin kahtia, toisen puoliskon esiintyessä voimistelunäytöksessä Frankfurt am Mainissa ja toisen Kölnissä. Molempiin ryhmiin oli koottu sekä suomalais- että saksalaisedustus. Lisäksi joukkueet suorittivat laajan kiertomatkan Saksassa. Joukon saavuttua Frankfurtiin tarjosi pormestari kaupungin raatihuoneella illallisen. Seuraavan päivän näytöksessä aamupäivällä sali ei ollut läheskään täysi, mutta kyseessä olikin puoliviihteellinen kisa. Suomalaisia se ei haitannut, sillä he onnistuivat suorituksissaan erinomaisesti. Katsojille annettiin mahdollisuus arvioida suorituksia ja heidän antamia tuloksia verrattiin tuomaripisteisiin. Parhaista arvioista jaettiin palkintoja. Näytöksen jälkeen suomalaiset saivat tutustua sekä kaupunkiin että siellä juuri vierailulla olleeseen ilmalaiva Hindenburgiin.

Myös Kölniin matkannut osasto sai hyvän vastaanoton, vaikka sielläkin yleisöä oli vähänlaisesti. Paluumatkalla osastot tapasivat toisensa

Assmanhausenissa, mistä matkaa jatkettiin Frankfurtiin, Wiesbadenin, Freiburgin ja Leipzigin kautta Berliiniin sekä edelleen Hampuriin. Freiburgissa suomalaiset tutustuivat Saksan ”voimistelun isän” Friedrich Lugvig Jahnin (1778–1852) työskentelytapoihin. Hampurista joukkue palasi takaisin kotiin.²³

Vierailu näytti siis sujuneen hyvin, mutta raportoidessaan ottelusta Helsinkiin pääkonsuli Gyllenbögel oli täysin toista mieltä: kaikki oli mennyt pieleen alusta pitäen. Konsulille oli annettu vääriä tietoja suomalaisten tuloajankohdasta, joten hän ei ollut osannut mennä näitä vastaan, vaan joutui käymään toivottamassa maanmiehensä tervetulleiksi hotellilla. Gyllenbögel teki myös muutaman ikävän huomautuksen käydystä ottelusta, jota konsuliviraston henkilökunta oli ollut seuraamassa:

”Itse maaottelun tervehdyspuheessa oli ’Reichsfachamtsleiter’ unohtaa pääasian, nim. Suomalaiset vieraat, jotka mainittiin viimeiseksi, ja kun lopuksi soitettiin kansallishymnit, soitettiin ja laulettiin molemmat tavanmukaiset saksalaiset hymnit, mutta Suomen kansallislaulu unohtui kokonaan. Viisitoistatuhantinen yleisö, jonka seassa nelisenkymmentä suomalaista oli kuin pisara meressä, osoitti suosiotaan tietenkin myös suomalaisten eteville saavutuksille, mutta pisteitten annossa oli saksalainen ’pistetuomari’ kaikesta päättäen niin yksipuolisen puolueellinen, että suomalaiset saivat järjestään liian alhaiset ja saksalaiset taas useastikin hyvin huomattavasti liian korkeat pisteluvut. Kun eräs suomalainen mestarivoimistelija kotimaisessa lehdessä leimasi p.o. ottelun ’kiihkottomuuden ja sovinnaisuuden maaotteluksi’, täytyy allekirjoittaneen leimata tuollainen asenne ylen jalomiehiseksi. Myös puhuivat tšekäläiset lehdet, jotkin julkaisten erikoisesti kuvia vain omista miehistään Saksan suuresta ja varmasta voitosta, vaikka voitto olikin itse asiassa sangen täpärä. [...] Eräs lehti tunnusti kuitenkin alaotsakkeessa, että suomalaiset voitettiin tasaväkisen kamppailun jälkeen.”

Pääkonsuli ei ylipäänsä ollut tyytyväinen tapaan, jolla ottelun järjestäminen niin Saksassa kuin Suomessakin hoidettiin. Hänestä tällaiset tapahtumat oli hoidettava ulkoministeriöiden kautta, pelkkä liittojen sopiminen ei riittänyt. Pienistä tyylivirheistä huolimatta maaottelun jäl-

keen saatiin saksalaisten kanssa aikaan sopimus, joka takasi ottelut myös vuosille 1938 ja 1939.²⁴

Hampurissa käyty maaottelu oli oivallinen esimerkki saksalaisten halusta sekä hyödyntää urheilua propagandassaan että pelata voitto omilleen. Monissa tapauksissa aiemmin, ja myöhemminkin, oli käynyt ilmi, ettei tärkeintä ollut reilu peli vaan voitto. Esimerkiksi suomalaispainijoiden vieraillessa Saksassa tammikuussa 1939 kävi saksalaistuomareiden täydellinen puolueellisuus selville. Raskaansarjan useampikertainen olympiamitalisti Hjalmar Nyström kohtasi kisojen loppuottelussa Berliinin olympialaisten pronssimitalisti Kurt Hornfischerin. Suomalainen johti ottelua koko ajan, mutta tuomarit saivat kuin ihmeen kaupalla saksalaisen voittajaksi. Hornfischerillä oli kuitenkin oma näkemyksensä tapahtumista ja palkintojenjaossa hän luovutti voittopokaalinsa Nyströmille todeten tämän olleen parempi. Nyström yritti antaa pytyä takaisin, mutta saksalainen ei siihen suostunut, ja palkinto jäi suomalaiselle.²⁵ Kansallissosialisteille urheilumenestys oli suuri ylpeydenaihe, eikä tappiota suvaittu. Urheilumenestys samaistettiin Saksassa osaltaan kansallissosialismin menestykseen ja ideologian oletettuun ylivoimaisuuteen yleensä.

Vuonna 1937 suomalainen urheiluelämä sai muutenkin huomattavan kunnianosoituksen, kun valtakunnanurheilujohtaja Hans von Tschammer und Osten vieraili maassa joulukuussa Suomalais-saksalaisen Seuran kutsumana. Urheilujohtajan vierailu oli myös poliittisesti merkittävä tapahtuma, sillä tšekäläisten urheiluvaikuttajien lisäksi hän tapasi myös pääministeri A.K. Cajanderin, opetusministeri Uno Hannulan, ulkoministeri Rudolf Holstin, puolustusministeri Juho Niukkasen sekä marsalkka Mannerheimin.²⁶

Sota tuo ongelmia

Hampurissa jatkettun sopimuksen mukaisesti seuraava voimistelumaottelu järjestettiin Suomessa vuonna 1938. Pitopaikaksi valittiin jälleen Messuhalli ja ajankohdaksi marraskuu. Kyseessä oli taas suuren luokan tapaus, ja saksalaisvieraita oli vastassa voimisteluliiton puheenjohtaja, everstiluutnantti K.E. Levälahti. Tuloiltana molemmat joukkueet kut-

suttiin teelle Saksan lähetystöön.

Suomen joukkue koostui jälleen tutuista nimistä: Tukiainen, Saarvala, Pakarinen, Seeste, Teräsvirta ja Uosikkinen. Sen sijaan ensimmäistä kertaa maaotteluun osallistuivat Veikko Huhtanen ja Kalevi Laitinen. Saksaa edustivat Sandrock, Frey, Müller, Steffens, Schwarzmann ja Stangl sekä uusina niminä Kurt Kröttsch ja Willi Stadel. Suomen joukkuetta johti liittojohtokunnan jäsen B. Stenman ja Saksaa Martin Schneider.

Vuoden 1938 maaottelussa käytettiin uutta arvostelujärjestelmää. Nyt kumpikin maa asetti kaksi arvostelutuomaria. Neljän tuomarin antamista pisteistä matalin ja korkein jätettiin huomioimatta ja lopullinen tulos muodostui keskimmäisten pisteiden keskiarvosta. Arvostelu poikkesi aikaisemmasta myös siinä, että nyt huomioitiin kummankin joukkueen kuusi parasta tulosta kullakin telineellä erikseen, eikä, kuten aiemmin, ainoastaan kuusi parasta lopputulosta.²⁷

Itse ottelussa täysi Messuhalli sai seurata Saksan ylivoimaa, sillä se voitti usean pisteen erolla. Henkilökohtaisen kisan paras oli kuitenkin Martti Uosikkinen, joskin toiseksi tullut Saksan Alfred Schwarzmann hävisi vain puolella kymmenyksellä. *Uusi Suomi* selitti saksalaisten kehityneen joka osa-alueella suomalaisten jäätyä paikalleen. Kuten aiemminkin kerroilla, joukkueet jakaantuivat ottelun jälkeen kahteen osastoon, joista toinen kävi esiintymässä Tampereella ja toinen Viipurissa, missä kaupunginteatterissa järjestetty näytös veti salin täyteen. Vuonna 1938 järjestettiin voimistelumaottelu myös Norjan kanssa; sen Suomi voitti lähes 20 pisteellä.²⁸

Vuoden 1939 maaottelu piti järjestää marraskuussa Leipzigissä, mutta sodan alettua saksalaiset ilmoittivat syyskuussa peruvansa sen. Tieto tosin kumottiin miltei saman tien, sillä ulkoministeri Joachim von Ribbentrop ilmoitti valtakunnan urheilujohtajalle pitävänsä tärkeänä sekä saksalaisten esiintymistä ulkomailla että ulkomaalaisten saapumista Saksaan. Lokakuussa saksalaiset ilmoittivat valmistautuvansa otteluun normaalisti. Nyt oli kuitenkin suomalaisten vuoro perua kamppailu juuri alkaneen liikekannallepanon vuoksi. Puhjenneen sodan seurauksena ottelu jäi lopulta vuonna 1939 käymättä. Alkuperäisen suunnitelman mukaan Suomen joukkueen oli määrä jatkaa Leipzigistä edelleen Italiaan. Luonnollisesti tämäkin ottelu peruttiin. Vuonna 1939 Suomi

ennätti voittaa voimistelussa Sveitsin, sen sijaan myös Norjaa vastaan suunniteltu ottelu peruttiin.²⁹

Vaikka Suomen ja Saksan poliittiset – ja samalla muutkin – suhteet ajautuivat kriisiin talvisodan aikana, lähenivät maat toisiaan jo loppukesästä 1940 lähtien. Sen sijaan kulttuurin ja urheilun saroille suhteet olivat kohentuneet jo aiemmin. Tunnetuin välirauhanaikaisista urheilutapahtumista on syyskuun alussa käyty yleisurheilun kolmimaaottelu, johon Suomen ja Saksan lisäksi osallistui myös Ruotsi. Kontaktit jatkuivat myös voimistelussa, kun marraskuussa kisattiin Berliinin Deutschland-hallissa. Tapahtuma oli säilyttänyt sotaa edeltävän ajan loiston, sillä kisa-aamuna suomalaiset olivat Berliinin kaupungin vieraana kaupungintalolla.

Suomen joukkue oli pääsääntöisesti säilyttänyt talvisotaa edeltäneen muotonsa, sillä siihen kuuluivat jälleen Kalevi Laitinen, Aleksi Saarvala, Heikki Savolainen, Esa Seeste, Einari Teräsvirta sekä Eino Tukiainen. Uusina niminä mukana olivat Eelis Martikainen ja Aimo Tanner. Joukkueen johtajana toimi voimisteluliiton puheenjohtaja Levälähti. Myös Saksa turvasi entisiin mestareihinsa, joukkueeseen oli valittu Franz Beckert, Kurt Krötzsch, Alfred Müller, Willi Stadel, Innozenz Stangl sekä Walter Steffens. Ainoat uudet nimet Saksan joukkueessa olivat Eugen Göggel ja Karl Stadel. Joukkuetta johti tutusti Martin Schneider.

Kamppailu käynnistyi muistotilaisuudella, kun maiden kansallislaulujen jälkeen osoitettiin kunniaa talvisodassa kaatuneille Martti Uosikkiselle ja Mauri Noromalle. Koitos päättyi Saksan niukkaan neljän pisteen voittoon, joskin Esa Seeste voitti mieskohtaisen kisan täyden hallin edessä. Saksalaislehtien mukaan kyseessä oli vuoden merkittävin voimistelutapahtuma maassa. Kisan jälkeen Suomen joukkue esiintyi voimistelunäytöksessä Saksan valtaamassa Tanskassa.³⁰

Vuoden 1940 maaottelu osoittautui lopulta viimeiseksi sotavuosina, vaikka yrityksiä järjestämisestä senkin jälkeen tehtiin. Unkarin kanssa maaottelusta neuvoteltiin, mutta sopimukseen ei päästy. Puhjetun sodan vuoksi myös Sveitsi ja Norja ilmoittivat luopuvansa vuodelle 1940 sovitusta koitoksista. Vastaavasti Italia oli määrä kohdata voimistelussa huhtikuussa 1941, mutta ottelu ei koskaan toteutunut.³¹

Mainituista takaiskuista huolimatta kesästä 1941 näytti aluksi tulevan erittäin vilkas eri lajien maaottelukese. Suunnitelmien mukaan heinä-

kuussa oli tarkoitus järjestää Helsingissä Suomi–Saksa-jalkapallo-ottelu sekä ammunnan kolmimaaottelu, jossa mukana olisi ollut myös Ruotsi. Sota siirsi molemmat kamppailut. Sodan seurauksena myös Helsinkiin elokuuksi suunniteltu voimistelumaaottelu maiden välillä jäi käymättä, samoin melonnan kolmimaaottelu Ruotsi–Saksa–Suomi.

Sodan jatkuessa urheilusuhteet ohenivat entisestään, ja yhä harvempi suomalaisurheilija pääsi kilpailemaan ulkomaille. Suomen Urheiluliitto ilmoitti alkuvuodesta 1942, ettei se osallistuisi maaotteluihin ”poikkeuksellisten olosuhteiden” vuoksi. Poisjäänti laajeni olosuhteiden pakosta kestävänsä sodan loppuun saakka.³² Sama tosiasia kohtasi muitakin liittoja.

Maailmansota vaikeutti urheilua myös Saksassa. Vuoden 1943 alussa maan urheiluliitto ilmoitti, etteivät saksalaisurheilijat enää saaneet kilpailla ulkomailla muuten kuin maaotteluissa. Yksittäiset urheilijat eivät saaneet edes poistua maasta. Helmikuussa urheilutoimintaa rajoitettiin totaalisen mobilisaation vuoksi ja sekä kansainväliset kilpailut, mestaruuskilpailut että maaottelut peruttiin toistaiseksi. Vain piirikunnallisia kisoja voitiin järjestää siten, että joukkueet saivat osallistua niihin enintään sadan kilometrin päässä kotipaikkakunnastaan. Sotilaat eivät päässeet kisoihin lainkaan. Helmikuinen päätös peruutti toukokuulle 1943 Helsinkiin suunnitellun Suomen ja Saksan voimistelumaaottelun. Sen tuotto oli määrä luovuttaa sodasta kärsineiden hyväksi. Saksan totaalinen mobilisaatio katkaisikin käytännössä urheilusuhteet sodan loppuun saakka.³³

Urheilusuhteet propagandana

Suomi nautti 1930-luvulla kansainvälistä arvostusta yhtenä urheilun suurmaista. Tämä näkyi maan urheilusuhteissa ulkomaihin. Eivät ainoastaan suomalaiset kilpailijat esiintyneet ulkomailla vaan myös monia eri lajien suomalaisvalmentajia palkattiin ulkomaille. Samaten Suomeen saatiin huippuvalmentajia ulkomailta. Kriteereinä olivat valmentajan meriitit sekä kyky auttaa ja kehittää suomalaista urheilua.³⁴

Vaikka Suomella oli 1930-luvulla vilkkaat urheilusuhteet Saksaan, esimerkiksi maaotteluita käytiin eri lajeissa vuosittain, mitenkään poik-

keuksellisesta asemasta saksalaiset eivät nauttineet. Vuosikymmenen aikana Suomen maajoukkueet kamppailivat useissa eri lajeissa monia Euroopan maita vastaan. Painissa maaotteluita käytiin muun muassa Turkin, Ruotsin, Unkarin, Latvian ja Viron kanssa, yleisurheilussa kilpakumppaneita olivat Ranska, Englanti, Ruotsi ja Viro. Saksan ohella voimistelussa kilpailtiin Unkarin, Sveitsin ja Norjan kanssa, ja nyrkkeilyssä Puolan, Ruotsin, Norjan, Tanskan ja Viron kanssa. Jääkiekossa paremmuutta koeteltiin Ruotsia, Romaniaa ja Viroa vastaan, painonnostossa mittareina olivat Viro ja Ruotsi. Uimarit kamppailivat Norjan, Ruotsin, Puolan ja Viron kanssa, ja mainita kannattaa myös pesäpallomaaottelu Viron ja hiihtomaaottelu Norjan kanssa. Myös pyöräilyssä Norja oli vastustajana. Ja mitä vahvimpana oman aikansa tulkkina toimii vuonna 1934 järjestetty painin heimo-ottelu Suomi–Unkari–Viro.³⁵

Ylipäänsä Saksan kanssa 1930-luvulla käydyt maaottelut muodostavat kaikista maaotteluista vain pienen osan, vaikka urheilusuhteiden on väitetty suuntautuneen pitkälti Saksaan. Kritiikkiä suomalaista urheiluelämää kohtaan on esitetty myös siitä, että saksalaisvieraita olisi kohdeltu muita paremmin. Mikäli näin joissakin yksittäisissä tapauksissa olikin, se johtui yleisesti ottaen siitä, että saksalaiset olivat kohdelleet suomalaisia ystävällisesti. Siten esimerkiksi voimistelumaaotteluiden yhteydessä järjestettiin molemmissa maissa erilaisia illanviettoja ja muita juhlia. Kyse oli suomalaisten osalta pääsääntöisesti vain hyvästä isännyydestä, ei saksalaisen propagandan omaksumisesta.

Suomen eri lajeissa 1930-luvun aikana käymien maaotteluiden osalta voidaan todeta, että niitä järjestettiin sellaisten maiden kanssa, joiden kesken kilpailusta uskottiin tulevan tasaisen. Tästä oli kyse myös voimistelussa. Eri lajien maaottelut olivat aikakaudella arkipäivää. Saksalaiset yrittivät toki tuoda politiikkaa mukaan kisajärjestelyihin, kuten voimistelumaaotteluidenkin yhteydessä, mutta suomalaisiin se ei tehonnut. Kaiken kaikkiaan voi todeta, ettei saksalaisten kulttuurisuhteisiin mukanaan tuoma propaganda noussut yhtä näkyvästi esille urheilussa. Suomalaisia arvostettiin enemmänkin urheilijoina, olivathan erilaiset sankarit kansallissosialisteille mieleen.

Silti käytyjä maaotteluita voidaan yleisesti ottaen pitää selvinä propagandavälineinä – puolin ja toisin. Nuorena kansakuntana Suomi valjasti urheilun kotimaisen nationalismin käyttöön. Pienen kansan suuruutta

korostettiin voimistelijoiden kautta, nationalismi ilmeni voimistelijoiden joukkovoimassa ja heidän mukautumisessaan kuriin suuremman päämäärän hyväksi. Kilpaurheilu synnytti kansakuntien vertailun ja toi uuden ulottuvuuden urheiluvetoiseen nationalismiin. Saksassa nationalistinen vire oli vähintäänkin yhtä voimakas, minkä lisäksi kaikkeen toimintaan liitettiin myös kansallissosialismin esille tuonti.

Nationalistisuutta korosti se, että suomalaiset, oman urheilumenes-tyksensä tiedostettuaan, halusivat tietoisesti lisätä urheilun kansainväli-siä kontakteja. Itseä ja omaa kansakuntaa haluttiin tuoda esille. Tavoit-teena oli nostaa oman kansakunnan merkitystä ja pönkittää sen imagoa. Voimistelumaaotteluiden yhteydessä nationalismia lisäsi kansallistun-nusten, lippujen ja kansallislaulujen, näyttävä esillä pito sekä vierailut sankarihaudoilla tai paikallisten johtohenkilöiden luona. Näin urheilu, politiikka ja nationalismi yhdistyivät kokonaisuudeksi. Osin siihen jo-pa pyrittiin tietoisesti. Maaottelut myös valjastettiin tiedotusvälineiden käyttöön. Lehdet hehkuttivat urheilijoita ja tekivät heistä sankareita.

Etenkin Saksassa maaotteluihin yleisesti ottaen suhtauduttiin vaka-vasti. Esimerkiksi joulukuussa 1937 järjestettyyn nyrkkeilyn Suomi-maa-otteluun saksalaiset aloittivat valmistautumisen jo lokakuussa kokoon-tuen omalle maajoukkueleirilleen. Muutama viikko ennen kamppailua saksalaisnyrkkeilijät asetettiin kotimaassaan ottelukieltoon, jotteivät he loukkaantuisi ennen taistoa. Lopputulos oli odotetun mukainen Sak-san voittaessa 7–1.³⁶ Tosin eivät suomalaisetkaan leikinpäiten kisanneet, vaan esimerkiksi saksalaisvoimistelijoiden karsintoja käytiin seuraamas-sa paikan päällä. Liikkeet ja suoritukset raportoitiin Suomeen. Tämä-kin osoittaa, ettei kyse ollut pelkästään reilusta kilpailusta, vaan oman kansakunnan paremmuuden osoittamisesta. Samaa voidaan sanoa sak-salaisten toteamuksesta ennen vuoden 1935 voimistelumaaottelua; sen mukaan voittaja olisi maailman paras voimistelumaa. Kyse oli enemmän kuin urheilusta.

Toisin kuin 1930-luvulla olivat urheilukontaktit välirauhan aikana valjastettu Suomessa selvemmin poliittisen toiminnan kuin nationalis-min käyttövoimaksi. Suomi pyrki aktiivisesti kiinteään kanssakäymiseen Saksan kanssa. Koska saksalaiset olivat kiinnostuneita suomalaisten urheilusuorituksista, kilpailukontakteja oli helppo käyttää maiden poliittisten suhteiden lämmittämiseen. Osoitus tästä saatiin alkusyksystä

1940, kun itse Hitler määräsi saksalaiset osallistumaan yleisurheilumaaotteluun.

Jatkosodan vuosina urheilulliset yhteydet Saksaan tyrehtyivät lähes alkuunsa. Urheilun merkitystä maiden suhteiden ylläpitäjänä osoittaa kuitenkin se, että erilaisia kilpailuja pyrittiin järjestämään myös sodan keskellä, vaikkeivät ne lopulta toteutuneetkaan. Esimerkiksi voimistelumaaoittelua kaavailtiin vielä toukokuulle 1943. Se kuvasti maiden hyviä suhteita mutta oli myös merkki pitkästä yhteistyöstä juuri voimistelussa.

Sinänsä suomalaisvoimistelijoiden Saksassa saama huomio ei eronnut muiden lajien vastaavasta. Myös yleisurheilijat ja jalkapalloilijat olivat Saksassa käydessään kunniavieraan asemassa. Sekin toimii osoituksena siitä, kuinka Saksa pyrki hyödyntämään urheilusuhteita propagandassaan. Mutta poliittisen kohdemaan lisäksi Suomi oli myös hyvien urheilijoiden kotimaa, minkä saksalaisetkin ymmärsivät. Muuten maaotteluita olisi ollut turha järjestää.

Lähteet

Joensuun Maakunta-arkisto (JoMa)

Ulkoasiainministeriön arkisto (UMA) / Hampurin pääkonsulinviraston arkisto (HPVA): Hampurin pääkonsulinviraston vuosikertomus 1937, F63a1.

Suomen urheiluarkisto (SUA)

Suomen voimisteluliiton arkisto (SVA): Ulkomainen kirjeenvaihto 1937–1938.

Ulkoasiainministeriön arkisto (UMA), Helsinki

Suomen ulkoasiainministeriön arkisto (UMA): Raporttisarja Ea, 5C5 Berliini. Signum 67, ko 18.

SVUL:n ja sen jäsenliittojen toimintakertomukset vuosilta 1931–1940. Helsinki 1932–1939, 1941.

Kirjallisuus

Blücher, Wipert von. 1951. *Suomen koptalonaikoja. Muistelmia vuosilta 1935–44*. Suomentanut Lauri Hirvensalo. 4. painos. WSOY: Porvoo.

Gleißner, Ruth-Maria. 2002. *Der unpolitische Komponist als Politikum. Die Rezeptionen von Jean Sibelius im NS-Staat*. Europäische Hochschulschriften, Musikwissenschaft. Serie XXXVI, Bd. 218. Peter Lang: Frankfurt am Main.

- Halila, Aimo – Sirmeikkö, Paul. 1960. *Suomen Voimistelu- ja Urheiluliitto 1900–1960*. Toimittanut Kallio Kotkas. SVUL: Vammala.
- Hiedanniemi, Britta. 1980. *Kulttuurin verbottua politiikkaa. Kansallissosialistisen Saksan-kulttuuripropaganda Suomessa 1933–1940*. Otava: Keuruu.
- Häyrynen, Reijo – Laine, Leena. 1989. *Suomi urheilun suurvaltana*. Toimittanut Erkki Vasara. Liikuntatieteellisen seuran julkaisuja 115. Liikuntatieteellinen seura: Vammala.
- Kokkonen, Jouko. 2003. *Kansakunnat kultajahdissa. Urheilu ja nationalismi*. Liikuntatieteellisen seuran Impulssi XXII. Liikuntatieteellinen seura: Helsinki.
- Kokkonen, Jouko. 2008. *Kansakunta kilpasilla. Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952*. Bibliotheca Historica 119. SKS: Helsinki.
- Kuparinen, Eero. 1997. Hitlerin Saksaa markkinoimassa – Berliinin olympialaiset Kolmannen valtakunnan propagandaministeriön haasteena. Teoksessa *Urheilu ja historia. Kansakunnan identiteetiksi, yhteiskunnan vaikuttajaksi, joukkojen harrastukseksi*. Toimittanut Vesa Vares. Turun Historiallinen Arkisto 51. Turun Historiallinen yhdistys: Ei painopaikkaa.
- Kuparinen, Eero. 2000. Tavoitteena loistava menneisyys. Klassismi Hitlerin Saksassa. Teoksessa *Kivettyneet ihanteet? Klassismin nousu maailmansotien välisessä Euroopassa*. Toimittaneet Marja Härmänmaa ja Timo Vihavainen. Atena: Jyväskylä.
- Kuusisto, Seppo. 1984. *Alfred Rosenberg in der nationalsozialistischen Außenpolitik 1933–1939*. Studia Historica 15. SHS: Tammisaari.
- Laine, Leena – Sarje, Aino. 2002. *Suomalaisen naisvoimistelun maailmat*. Suomalaisen naisvoimistelun tuki ry: Helsinki.
- Lutzhöft, Hans-Jürgen. 1971. *Der Nordische Gedanke in Deutschland 1920–1940*. Ernst Klett Verlag: Stuttgart.
- Lähteenkorva, Pekka – Pekkarinen, Jussi. 2004. *Ikuisen poundan maa. Virallinen Suomi-kuva 1918–1945*. WSOY: Juva.
- Makkonen, Anne. 2010. Ihan sieluun asti koski. Naiset nuoruuden, kauneuden sekä henkisen ja ruumiillisen voiman vieraina Berliinissä 1936. *Kasvatus ja aika* n. 2/2010.
- Peltovuori, Risto. 2005. *Suomi saksalaisin silmin 1933–1939. Lebdistön ja diplomatian näkökulmia*. Historiallisia tutkimuksia n. 223. SHS: Tampere.
- Rislakki, Jukka. 1982. *Erittäin salainen. Vakoilu Suomessa*. Lovekirjat: Vaasa.
- Vasara, Erkki. 1999. Suomalaisen soturirodun puolesta – urheilumies Lauri Pihkala. Teoksessa *Ajan paineessa. Kirjoituksia 1930-luvun suomalaisesta aatemaailmasta*. Toimittaneet Pertti Karkama ja Hanne Koivisto. SKS: Jyväskylä.
- Wuorimaa, Arne. 1967. *Läbetteläänä Hitlerin Saksassa*. Otava: Helsinki.

Lehdet

Helsingin Sanomat (HS) 1937–1940, 1942.

Suomen Kuvalehti (SK) 1935, 1940.

Uusi Suomi (US) 1935, 1937–1940, 1943.

Viitteet

- 1 Kuusisto 1984, 295–299; Hiedanniemi 1980, 32–34; Pohjoisesta ajatuksesta esim. Gleißner 2002, 87–96; Lutzhöft 1974, 69–99.
- 2 Peltovuori 2005, 244–245; HS 30.12.1938, ”Saksan urheilu”.
- 3 Kokkonen 2008, 51, 55–57; Kokkonen 2003, 17–18, 21–23.
- 4 Kokkonen 2008, 52–55, 117–124; Kokkonen 2003, 8; Häyrynen & Laine 1989, 74–79.
- 5 Häyrynen & Laine 1989, 28, 43, 47.
- 6 Wuorimaan raportti UM:lle 29.3.1934, n. 19: Raporttisarja Ea, 5C5. UMA; Lähteenkorva & Pekkarinen 2004, 225, 229; Rislakki 1982, 157; Wuorimaa 1967, 57–58.
- 7 SVUL:n toimintakertomus 1934, s. 11, 71–74; Häyrynen & Laine 1989, 195, 351 viite 71; Suomen ja Saksan urheilusuhteista ennen kansallissosialismin kautta Peltovuori 2005, 245–253.
- 8 SVUL:n toimintakertomus 1932, 36–37; Suomen Voimisteluliitto perustettiin syyskuussa 1931, ja se aloitti toimintansa vuoden 1932 alussa. Tätä ennen se toimi SVUL:n voimistelijaostona.
- 9 SVUL:n toimintakertomus 1931, 41–43.
- 10 SVUL:n toimintakertomus 1931, 47.
- 11 SVUL:n toimintakertomus 1932, 36–37, 41–42; Unkari voitti ottelun kolmella kymmenyksellä. Lisäksi Unkarissa annettiin vierailunäytöksiä. SVUL:n toimintakertomus 1933, 41.
- 12 SVUL:n toimintakertomus 1933, 31, 42–43; SVUL:n toimintakertomus 1932, 41–42.
- 13 SVUL:n toimintakertomus 1934, s. 48; Peltovuori 2005, 258–260.
- 14 SVUL:n toimintakertomus 1935, s. 36, 42–46.
- 15 SVUL:n toimintakertomus 1935, 44.
- 16 SVUL:n toimintakertomus 1935, 36, 42–46; US 11.11.1935, ”Suomi voitti niukasti”.
- 17 SVUL:n toimintakertomus 1935, 36, 42–46; SK n. 46/1935, 1771; US 12.11.1935, ”Onnistuneet voimistelujuhlat eilen Kansallisteatterissa...”.
- 18 Kokkonen 2003, 8, 10.
- 19 SVUL:n toimintakertomus 1936, 45. Yhden kultamitaleista voitti Urho Karhumäki kirjallisuudessa romaanilla *Avoveteen*; Berliinin kisoista ja niiden aikaisesta propagandasta tarkemmin esim. Kuparinen 2000, 178–181, 188–189; Kuparinen 1997, 81–82.
- 20 Makkonen 2010, 152–153, 155–156; Peltovuori 2005, 264–265, 268; Vasara 1999, 88–93; Häyrynen & Laine 1989, 195–196; Suomalaisilla naisvoimistelijoilla oli perinteisesti kontakteja Pohjoismaihin, mutta 1930-luvulla vähintään yhtä tärkeiksi muodostuivat

- aitosuomalaisuuden ja heimoaatteen vuoksi yhteydet heimokansoihin sekä Saksaan. Laine & Sarje 2002, 42; Saksalaisten vierailusta ks. SVUL:n toimintakertomus 1938, s. 52–53; US 14.6.1938, ”Saksalainen naisvoimistelijain joukkue”.
- 21 Hampurin pääkonsulinviraston vuosikertomus v:lta 1937: F63a1. HPVA/UMA, JoMa; Pääkonsuli Gyllenbögel UM:lle 25.2.1937: ko 18, Suomen ja Saksan välinen voimistelumaaottelu Hampurissa 26.3.1937. 67. UMA; Ks. asiaa koskeva kirjeenvaihto liiton ja konsulaatin välillä maaliskuulta 1937 kotelosta Ulkomainen kirjeenvaihto 1937–1938. Suomen Voimisteluliiton arkisto, Suomen urheiluarkisto; US 28.3.1937, ”Voimistelumaaottelu päättyi Saksan 4.25 piste voittoon”.
- 22 SVUL:n toimintakertomus 1937, 43–44.
- 23 Hampurin pääkonsulinviraston raportti 15.5.1937 (Pieniä tietoja n. 4): ko 18, Suomen ja Saksan välinen voimistelumaaottelu Hampurissa 26.3.1937. 67. UMA; SVUL:n toimintakertomus 1937, s. 17, 44; SVUL:n toimintakertomus 1936, s. 38; Peltovuori 2005, 256–258; HS 30.3.1937, ”Suomen voimistelijat esiintyneet hyvällä menestyksellä Kölnissä ja Frankfurtissa”; US 30.3.1937, ”Voimistelijaimme näytökset Frankfurtissa ja Kölnissä onnistuivat erinomaisesti”.
- 24 Hampurin pääkonsulinviraston vuosikertomus v:lta 1937: F63a1. HPVA/UMA, JoMa; Hampurin pääkonsulinviraston raportti 15.5.1937 (Pieniä tietoja n. 4): ko 18, Suomen ja Saksan välinen voimistelumaaottelu Hampurissa 26.3.1937. 67. UMA; SVUL:n toimintakertomus 1937, s. 17, 44; SVUL:n toimintakertomus 1936, s. 38.
- 25 US 4.2.1939, ”Hornfischer sai voiton, mutta luovutti palkintonsa Nyströmille”.
- 26 Peltovuori 2005, 255–256; von Blücher 1951, 89–90; HS 15.12.1937, ”Urheilun ritarillisuudesta esitelmöi...”.
- 27 SVUL:n toimintakertomus 1938, 52–53.
- 28 SVUL:n toimintakertomus 1938, 52–53, 54–55; HS 17.11.1938, ”Saksan voimistelijat tulivat”; HS 19.11.1938, ”Saksa oli parempi”; US 19.11.1938, ”Saksa voitti vakuuttavasti kauniin voimistelumaaottelun”; US 21.11.1938, ”Suomen ja Saksan voimistelijain vierailunäytökset”.
- 29 SVUL:n toimintakertomus 1939, 16, 43–45, 195; Halila & Sirmeikkö 1960, 363–364; SK n. 47/1940, 1284; HS 20.9.1939, ”Saksa-Suomi voimistelussa ei pidetä...”; HS 27.9.1939, ”Voimistelijat lähtevät Saksaan ja Italiaan”; US 21.9.1939, ”Saksa ei peruuta voimistelumaaottelua”; US 16.10.1939, ”Saksan voimistelijat valittu maaotteluun Suomea vastaan”.
- 30 SVUL:n toimintakertomus 1940, 39–40, 42; SK n. 47/1940, 1284; HS 11.11.1940, ”Saksa voitti voimisteluottelun”; US 11.11.1940, ”Saksa voitti niukasti”.
- 31 SVUL:n toimintakertomus 1940, 41.
- 32 HS 24.3.1942, ”Suomi ei osallistu yleisurheilumaaotteluihin v. 1942”.
- 33 US 9.1.1943, ”Saksalaiset urheilijat”; US 30.1.1943, ”Saksan voimisteluottelua ehdotetaan toukok. 7. päiväksi”; US 20.2.1943, ”Saksan urheilutoimintaa rajoitetaan totaalisen mobilisaation vuoksi”.
- 34 SVUL:n toimintakertomus 1935, 89, 93; SVUL:n toimintakertomus 1934, 48; Peltovuori 2005, 258–260; Hiedanniemi 1980, 57; US 27.6.1939, ”Soudun ja melonnan ulkolaiset valmentajat saapuivat eilen Helsinkiin”; US 13.10.1938, ”Saksalainen Erich Arndt melojiemme olympialaisvalmentajaksi”; US 18.9.1938, ”Painonnostajamme saavat ulkolaisen valmentajan”; US 5.7.1935, ”Nyrkkeilijöillemme valmentaja Saksasta ensi syksynä”.
- 35 Ks. esim. SVUL:n toimintakertomukset 1930-luvulta; Halila & Sirmeikkö 1960, 377.
- 36 HS 13.10.1937, ”Saksa aloittanut...”; US 4.12.1937, ”Saksa voitti Stettinissä 7–1”.